

Část první

KAPITOLA 1

Mít tak křídla

Příběh naší společné cesty se Stephenem Hawkingem započal v létě roku 1962, ačkoli jeho úplný začátek se datuje možná o deset let dříve. O tom jsem ale tenkrát neměla ani ponětí. Když jsem v sedmi letech coby prvňáček zahájila školní docházku na dívčí škole St Albans High School, psal se začátek padesátých let. Jistou dobu jsem ve škole vídala chlapce s neupravenými zlatohnědými vlasy, který sedával ve vedlejší třídě těsně u stěny. Škola totiž na první stupeň přijímala i chlapce, například mého bratra Christophera; toho rozcuchaného hochu jsem ale vídávala jen tehdy, když naše učitelka chyběla a všichni prvňáci se museli namačkat do jedné třídy se staršími dětmi. Nikdy jsme spolu nemluvili, jsem si ale jistá, že mě paměť neklame, protože Stephen tenkrát strávil v naší škole jedno pololetí, než odešel na jinou, vzdálenou pár kilometrů od domova.

Více se mi vryly do paměti Stephenovy sestry, ty totiž školu navštěvovaly o něco déle. Mary byla jen o osmnáct měsíců mladší než Stephen, z obou děvčat byla však ta starší a rozhodně na sebe poutala pozornost. Byla baculatá, neupravená, duchem nepřítomná a většinou trávila čas o samotě. Její největší přednost, totiž průsvitná, alabastrová pleť, se povětšinou skrývala za silnými, nelichotivými brýlemi. Philippa byla o pět let mladší než Stephen, měla živé oči, nervózní, vznětlivou povahu, kulatý růžolící obličej a krátké světlé copánky. Naše škola byla velice rigidní a striktně konformní, jak ve výuce, tak i v nárocích na disciplínu. Děti tu dokázaly být, ostatně tak jako všude na světě, velice kruté a nepřátelské k jakémukoli náznaku individuality. Když jste jezdili Rolls Roycem a měli dům na venkově, měli jste to dobré. Pokud jste ale jako já jezdili ještě předválečným Standardem desítkou, nebo ještě hůř, vysloužilým londýnským taxíkem jako Hawkingovi, všichni si z vás dělali legraci a pohrdali vámi. Děti Hawkingových obvykle při jízdě ležely na podlaze svého taxíku, aby je nikdo z vrstevníků neviděl; bohužel na podlaze našeho Standardu pro podobné řešení nebylo dost místa. Obě Hawkingova děvčata odešla ze školy někdy během druhého stupně.

Jejich matka byla u nás ve městě známou postavičkou. Byla drobná, hubená jako ramínko na šaty, nosívala kožich a obvykle postávala na rohu u přechodu kousek od školy. Čekávala tam na svého nejmladšího syna Edwarda, který sem autobusem přijížděl ze soukromé školy na venkově. Můj bratr tam nastoupil také, když dokončil předškolní přípravku na St Albans High School. Ta škola se jmenovala Aylesford House a kluci tam nosili růžová saka a čepice. Ve všech ostatních ohledech to byl pro malé chlapce učiněný ráj, zejména pokud neměli přehnané akademické ambice. Hráli si tam, chodili do skautského oddílu, jezdili kempovat, hráli divadlo (můj otec je často doprovázel na klavír) a nic moc jiného se tam nedělalo. Edward byl okouzující a velice pohledný. Život ve své adoptivní rodině neměl jednoduchý. Bylo mu osm, když jsem se s Hawkingovými

setkala poprvé. Edwardovy potíže jsem přisuzovala tomu, že rodina často u stolu probírala, co kdo zrovna čte, a přítomné neknihomoly zarytě ignorovala.

Diana Kingová, moje kamarádka ze školy, rodinný zvyk Hawkingových také zažila na vlastní kůži. Možná proto na mé zasnoubení se Stephenem reagovala slovy: „Ach Jane! Vdáváš se do rodiny učiněných bláznů!“ Právě Diana mě na Stephena poprvé upozornila. Bylo to v létě roku 1962. Zrovna jsme si spolu s ní a s mou nejlepší kamarádkou Gillian užívaly to nádherné období koncem školního roku, kdy už je po zkouškách a ve škole se nic moc neděje. Můj otec byl vysoce postavený státní úředník, díky tomu jsem už měla za sebou pár návštěv ve světě dospělých a kromě úkolů, školy a zkoušek jsem absolvovala večeri ve sněmovně – a jednoho horkého letního dne jsme byli dokonce pozváni i na garden party do Buckinghamského paláce. Diana a Gillian už školu končily, já měla ještě jeden semestr zůstat a poté mě čekaly přijímací zkoušky na univerzitu. To páteční odpoledne jsme popadly tašky, upravily si slamáky a zamířily do města na čaj. Ušly jsme ani ne sto metrů, když se nám na druhé straně ulice naskytl zvláštní pohled. Proti nám kulhal výstřední mladý muž, s hlavou skloněnou a tváří před světem schovanou v chomáčích rovných hnědých vlasů. Byl ponořen do svých myšlenek, nedíval se nalevo ani napravo a vůbec si nevšiml skupiny studentek, které ho míjely po druhé straně ulice. V ospalém, úzkoprsém St Albans byl rozhodně ojedinělým úkazem. Gillian a já jsme na něj dost nezdvořile zíraly, Diana ale byla bohorovná.

„To je Stephen Hawking. Měli jsme spolu dokonce rande,“ oznámila svému ohromenému publiku.

„Ne, ne! Tos určitě neměla!“ smály jsme se nevěřičně.

„Ano, měla. Je divný, ale hrozně chytrý. Kamarádí se s Basilem (to byl Dianin bratr). Jednou mě vzal do divadla a byla jsem taky u nich doma. Chodí na různé demonstrace proti atomové bombě.“

Nevěřicně jsme pozdvihly obočí a pokračovaly dál do města. Já jsem ale to hezké odpoledne měla zkažené. Nedokázala jsem říct proč, ale na mladém muži, kterého jsme právě minuly, mě cosi znepokojovalo. Možná mě fascinovala jeho výstřednost, tak odlišná od mého vcelku konvenčního života. Možná jsem měla podivnou předtuchu, že se brzy znovu setkáme. Ať už to bylo jakkoliv, ta situace se mi vryla hluboko do paměti.

Ony letní prázdniny byly pro mě, dospívající dívku na prahu nezávislosti, splněným snem, ale pro mé rodiče spíš noční můrou. Mířila jsem totiž na letní školu do Španělska. V roce 1962 to byla stejně exotická destinace, jako je pro dnešní teenagery třeba Nepál. Bylo mi osmnáct a patřil mi svět a byla jsem si celkem oprávněně jistá, že se o sebe dokážu postarat. Kurz byl výborně připravený, studenti bydleli po skupinkách v hostitelských rodinách. O víkendech jsme jezdili na výlety po krásách Španělska – byli jsme v Pamploně, kde se koná slavný běh s býky v ulicích. Tady jsem tehdy zhlédla jediný býčí zápas v životě. Byla to velice brutální a divoká podívaná, zároveň ale velkolepé a poutavé divadlo. Podívali jsme se i do Loyoly, odkud pocházel svatý Ignác, autor modlitby, již jsem měla já i moji spolužáci vrytou hluboko do paměti, protože jsme ji neustále opakovali:

Nauč nás, Pane,
sloužit Ti tak, jak je Tě hodno,
být štědrý bez ohledu na vlastní prospěch...

Jinak jsme většinou odpoledne trávili na pláži a po večerech jsme chodili do restaurací a barů v přístavu, užívali jsme si fiesty, tančili, poslouchali divoké místní muzikanty a obdivovali ohňostroje. Mezi ostatními studenty z kurzu jsem si brzy našla nové přátele. Společně jsme si pak užívali exotickou atmosféru Španělska a ochutnávali první doušky dospělé nezávislosti, daleko od domova, rodiny a dusivé atmosféry naší školy.

Téměř okamžitě po mém návratu do Anglie jsme s rodiči, jimž se ulevilo, že jsem v pořádku doma, odjeli na dovolenou do Holandska a Lucemburska. Tahle zkušenost mi otevřela oči ještě víc. Můj otec se v podobných cestách přímo vyžíval a na tuto dovolenou se připravoval spoustu let – vlastně od té chvíle, kdy mi bylo deset a podnikli jsme první takový rodinný výlet to Bretaně. Díky otcovu nadšení jsme se stali turisty-průkopníky, urazili jsme stovky kilometrů venkovských cest po celé Evropě. Kontinent se teprve vzpamatoval z traumatu velké války a my navštěvovali města, katedrály i muzea, kde ani mí rodiče nikdy dříve nebyli. Nové poznatky o umění a historii se na cestě mísily s jinými příjemnými stránkami života – popíjeli jsme víno, dobře jsme jedli a užívali si slunce –, to vše na flanderských bitevních polích, kde se odehrávala dramata první světové války.

Když jsem se pak na podzim vrátila do školy, díky letním dobrodružstvím jsem se najednou cítila velice sebejistě. Rozkvetla jsem jako poupě. Škola mi nabízela jenom velmi slabý odvar samostatnosti a nových zážitků, které jsem okusila na cestách. Inspirována novými satirickými pořady v televizi jsem coby prezidentka třídy navrhla novou zábavu pro starší ročníky: důmyslnou módní přehlídku, kde byly všechny modely poskládané z různě upravených součástí školní uniformy. Celou školu zachvátil chaos a na schodech před hlavním auditoriem se ozýval ohlušující lomoz, když se studentky dožadovaly vstupu. Slečna Meiklejohnová, zvaná též Mick, podsaditá, životem ošlehaná učitelka tělocviku, která celou školu držela v pozoru svým barytonovým, děsivým štěkotem, jen ohromeně přihlížela, neschopná si v té vřavě zjednat pořádek. Nakonec v zoufalství sáhla po poslední zbrani, totiž megafonu, který se většinou používal jen při sportovním dni, výstavách domácího zvířectva nebo k tomu, aby krotil nekonečné vinoucí se řady studentstva, které musely projít snad i tou nejzapeklější uličkou St Albans cestou na pravidelné bohoslužby v opatství, jež se konaly jednou za pololetí.

Tenkrát v podzimním semestru roku 1962 jsem se ale měla věnovat jiným věcem než módním přehlídkám – měla jsem se pečlivě připravovat na přijímací zkoušky na univerzitu. Akademicky jsem bohužel propadla. Prezidenta Kennedyho jsme obdivovali k zbláznění, ale v říjnu přišla karibská raketová krize. Ta od základu otrásla pocitem jistoty celé mé generace a zmařila veškeré naše naděje na šťastnou budoucnost. Světové mocnosti hrály s našimi životy nebezpečnou hru a nebylo jisté, že nás vůbec nějaká budoucnost čeká. Na školním shromáždění jsme se modlili za mír, vedeni ředitelem školy, a já si vzpomněla na proroctví polního maršála Montgomeryho z konce padesátých let, který předpověděl, že nás během jediného desetiletí čeká atomová válka. Všichni, mladí i staří, jsme věděli, že bychom byli před nukleární katastrofou varováni pouhé čtyři minuty dopředu a pak by nastal rychlý konec celé naší civilizace. Moje matka to okomentovala filozoficky a rozumně, s klidem jí vlastním. Prohlásila, že pokud by jí měla čekat třetí světová válka v životě, mnohem radši zmizí se vším a se všemi z povrchu zemského, než aby prožívala tu strašlivou agonii, kdy jí muže a syna odvedou do války, ze které se nikdy nevrátí.

Bez ohledu na všudypřítomnou mezinárodní hrozbu, která nám visela nad hlavou, jsem měla pocit, že jsem se zcela vyčerpala maturitou. O prázdninách jsem okusila chuť svobody, a tak mi scházelo nadšení, se kterým bych se pustila do dalšího učení. Přijímací zkoušky na vysokou školu byly naprostým fiaskem, v Oxfordu ani v Cambridgi o mě neměli zájem. Bolelo to o to víc, že můj otec snil o mé studijní kariéře v Cambridgi snad od mých šesti let. Ředitelka školy slečna Gentová si uvědomovala, že na mě selhání těžce doléhá, a tak mi trpělivě vysvětlovala, že nedostat se na Cambridge není žádná potupa. Spousta chlapců, kteří tam studovali, totiž podle ní intelektem zdaleka nedosahovali úrovně nepřijatých dívek. Tenkrát se totiž v Oxfordu i v Cambridgi dodržoval poměr zhruba deseti přijatých studentů oproti jedné studentce. Ředitelka mi doporučila, ať využiju nabídku na přijímací pohovor na Westfield College v Londýně, což byla dívčí

vysoká škola vytvořená podle vzoru Girtonské koleje, první výhradně dívčí koleje v Cambridgi. Škola byla umístěna v Hampsteadu, trochu stranou od univerzity. Jednoho chladného a vlhkého prosincového dne jsem se tedy ze St Albans vydala autobusem do Hampsteadu vzdáleného patnáct mil na přijímací pohovor.

Ten den byl naprostý debakl, a když byl konečně u konce, pociťovala jsem jen úlevu, že zase jedu autobusem směrem domů. Ten si razil cestu stejnou šedavou, bezútěšnou slotou, jakou se prodíral na cestě tam. Poté co jsem absolvovala nepříjemný test na katedře španělštiny a vylhala se z pohovoru na téma dílo T. S. Eliota, o kterém jsem nevěděla skoro nic, poslali mě čekat do fronty před ředitelkou. Když na mě došla řada, ředitelka předvedla veškeré své kvality bývalé státní úřednice a sotva vzhledla od papírů, aby se na mě přes kostěné obroučky brýlí podívala. Fiasko z předchozího pohovoru mě pořádně naštvalo, a tak jsem se rozhodla, že bude lepší, když si mě alespoň všimne, i kdyby to mé šance na přijetí mělo zničit. Když se mě tedy znuděným, sucharským hlasem zeptala, proč jsem jako hlavní cizí jazyk studovala španělštinu, a ne francouzštinu, odpověděla jsem jí stejně znuděně: „Protože ve Španělsku je větší vedro.“ Papíry jí vypadly z rukou a konečně se na mě pořádně podívala.

K mému naprostému úžasu mě na Westfield přijali, do Vánoc už mě ale veškerý životní optimismus a nadšení, přivezené ze Španělska, nadobro přešly. Diana mě pozvala na novoroční večírek, který pořádala společně se svým bratrem 1. ledna 1963, a já její pozvání přijala. Přišla jsem nastrojená v tmavozelených, rádoby hedvábných (ale samozřejmě syntetických) šatech, vlasy sepjaté do extravagantního kulatého drdolu, ale uvnitř jsem se cítila nejistě a ostýchala jsem se. V rohu místnosti se o zeď opíral zády ke světlu vyzábělý mladík. V hovoru gestikuloval dlouhými tenkými prsty, vlasy mu přes brýle padaly do obličeje, na sobě měl zaprášené černé sametové sako a červeného motýlka. Byl to Stephen Hawking, tentýž mladík, kterého jsme s kamarádkami v létě potkaly, jak kulhá po protější straně ulice.